

The further studies involve searching for ways of improving future specialists training considering the development of their special knowledge, skills and personal qualities in terms of recreation.

Keywords: components of training: substantive, procedural, personal; recreational activities.

Подано до редакції 15.10.2016

УДК: 378.013

Анатолій Олександрович Яновський,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
соціальної педагогіки, психології та педагогічних інновацій,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна

КУЛЬТУРА БЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті розглядається проблема безпеки майбутніх учителів під час використання інформаційного середовища, особливості інформаційної культури, електронної культури, медіакультури, їх можливості щодо зниження негативного впливу інформаційного середовища на майбутніх учителів, ризики, з якими вони стикаються під час використання інформаційного середовища.

Ключові слова: культура, інформаційна безпека, інформаційне середовище, інформаційна культура, медіакультура, майбутні вчителі.

Сучасна епоха стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій призвела до нових викликів, що ставляться перед освітянами у контексті формування культури особистості. Створено абсолютно нове, неконтрольоване інформаційне середовище, до якого мають необмежений доступ усі бажаючі завдяки новітнім технологіям. Безсумнівно є те, що розвиток інформаційно-комунікаційних технологій є позитивним та необхідним процесом. Ці технології відкривають безліч можливостей пошуку, поширення, обробки, обміну та зберігання інформації, але необхідно усвідомлювати всі ризики, що виникають у зв'язку з нерівномірним розвитком зазначених технологій та культури їх безпечного використання. Небезпека інформаційного середовища, перш за все, зумовлена безконтрольністю та неефективністю його використання, небажаним контентом, негативним впливом на здоров'я при порушенні норм використання тощо. Для особистості без сформованої культури безпечного використання інформаційного середовища виникають певні ризики з боку останнього, зокрема негативного впливу на психіку особистості, зміни орієнтирів в морально-духовній сфері, нав'язування неточної та неправдивої інформації тощо. Особливо сформованість такої культури важлива для майбутніх учителів, тому що саме вони повинні формувати її у дітей в загальноосвітніх школах.

Проблеми культури привертала увагу багатьох фахівців – В. Андрущенко, Л. Гумільова, В. Межуєва. Безпосередньо культурою педагога займається Л. Тіщенко, у її роботах вивчається культура в системі освіти, її сутність і функції [13]. Інформаційною

культурою особистості займалися вчені: Н. Гендіна, А. Дултанова, М. Жалдак, А. Коломієць, К. Колин тощо. Так у дослідженнях К. Коліна вивчається феномен інформаційного суспільства, соціальна значущість інформаційної культури, взаємозв'язок інформаційної культури та освіти, проблеми розвитку інформаційної культури [7]. Н. Гендіна визначає теоретичні основи інформаційної культури особистості, концепції формування інформаційної культури, зокрема нею розроблено засоби діагностики інформаційної культури. А. Дултанова більшу увагу приділяла вивченню питань, пов'язаних з інформацією, її природою та сутністю, процесом інформатизації та його впливом на інформаційну культуру [4]. Питаннями інформаційної безпеки займалися В. Голубєв, В. Ковальчук, А. Прихожан.

Водночас проблема культури безпечного використання інформаційного середовища недостатньо вивчена, відсутня чітка і зрозуміла система формування культури безпечного використання інформаційного середовища у майбутніх учителів. А саме вчителі і повинні у школі формувати таку культуру у дітей, тому що саме вони часто підпадають під негативні впливи інформаційного середовища. Натомість в комплексі ця проблема не знайшла належного висвітлення, лише певні аспекти, що спрямовані на формування інформаційної, електронної культури, медіакультури тощо. Але вони розрізнені, невзаємоузгоджені та неповні з точки зору тих загроз, які виникають у інформаційному середовищі.

Мета статті полягає у дослідженні феномену «культура безпечного використання інформаційного

середовища майбутніх учителів» з точки зору поєднання різновидів культур, які допоможуть запобігти негативним впливам цього середовища.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: проаналізувати наукову літературу з проблеми культури безпечного використання інформаційного середовища майбутніх учителів; виявити різновиди культур, які включають діяльність особистості, пов'язану зі створенням, реформуванням і споживанням інформації.

Визначення поняття «культура» достатньо неоднозначне, різні автори його тлумачать по-різному. Так, А. Моль стверджує, що існує більше 250 тлумачень цього поняття, крім цього воно може включати різний зміст, у залежності від часу або місця, від характеру суспільства, що вивчається [10].

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» подано п'ять означень слова культура: 1) сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом його історії; те, що створюється для задоволення духовних потреб людини; 2) освіченість, вихованість; 3) рівень, ступінь досконалості тої чи іншої галузі господарської або розумової діяльності; 4) розведення якої-небудь рослини або тварини; культивування; 5) мікроорганізми, вирощені в лабораторних умовах у живильному середовищі [1].

Учений М. Каган стверджує, що культурою є така форма буття, яка включає в себе: 1) «надприродні» якості людини. Такі, які не даються їй від природи, а формуються в неї під час суспільного життя; 2) різноманіття предметів – матеріальних, духовних, художніх, які становлять «другу природу», що виникає завдяки діяльності людини; 3) «надприродні» (в тому ж сенсі, що і якості людини) способи діяльності, за допомогою яких люди втілюють і добувають зміст, закладений в продуктах їх діяльності; 4) спілкування як спосіб реалізації потреби людей одне в одному. Людина у М. Кагана виступає, з одного боку, як творець культури, що створює в своїй діяльності її предметне буття, а з іншого – як творіння культури, що розвивається завдяки діяльності, яка дозволяє йому опанувати культуру і брати участь в її подальшому розвитку [14].

У роботах В. Межуєва та М. Злобіна поняття «культура» розглядається як творча діяльність людини і, отже, може бути визначена як соціально значуща творча діяльність в діалектичному взаємозв'язку її результативного вираження і процесуальності, що передбачає освоєння людьми вже наявних результатів творчості. Тобто перетворення багатства і досвіду людської історії у внутрішнє багатство індивідів знову втілюють зміст цього багатства у своїй соціальній діяльності, спрямованій на перетворення дійсності і самої людини [9, с. 283].

Науковець Н. Островерхова робить висновок, що культура – це специфічний спосіб соціального життя і процес творчої самореалізації здібностей індивіда,

який значною мірою визначається засобами життєдіяльності людини і є одним із важливих чинників соціального розвитку [11].

Учена Л. Тіщенко виділяє наступні функції культури: пристосувальна полягає в тому, що вона визначає спосіб життя людей, пристосовуючи його до характеру і рівня розвитку соціокультурного простору, включаючи й рівень продуктивних сил суспільства; пізнавальна функція культури полягає в тому, що певні її досягнення здатні ставати новими способами і засобами подальшого пізнання людиною навколишнього світу і самої себе, а також використання отриманого знання в практиці своєї практичної перетворювальної діяльності. В той же час сама культура, її стан і рівень розвитку здатні служити своєрідним індикатором успіхів людини в «олюдненні» природи і самої себе; інформативна функція культури полягає в тому, що вона не тільки накопичує і осмислює соціальний досвід і транслює його від одного покоління до іншого, а й поширює цей досвід серед населення певного регіону чи країни в межах одного і того ж покоління, транслює його іншим народам у процесах міжкультурної комунікації; комунікативна функція культури полягає в тому, що вона здатна створювати і дійсно створює ефективні засоби і способи взаємовідносин між людьми і народами та ефективного міжособистісного спілкування, забезпечує реальну можливість їх здійснення. Вона тісно пов'язана з інформаційною функцією, оскільки спілкування значною мірою полягає в обміні інформацією між людьми; нормативна функція культури полягає у здатності культури ефективно регулювати співіснування і співробітництво індивідів у складі суспільства, їх взаємовідносини і взаємодію, поведінку і характер спілкування [13].

Аналізуючи різні погляди на культуру, можна дійти висновку, що переважна більшість учених згодні з тим, що формування культури є першочерговою задачею суспільства, що культура – це те, що допомагає особистості соціалізуватися, розвиватися у суспільстві тощо. Також культура та суспільство взаємопов'язані, і якщо в суспільстві є зміни, вони також відбуваються у культурі. Сучасні тенденції інформатизації суспільства також залишили свій відбиток. З'являються такі поняття, як інформаційна культура, медіакультура та електронна культура.

Під процесом інформатизації розуміють організований соціально-економічний процес створення оптимальних умов для задоволення інформаційних потреб і реалізації прав громадян і організацій на використання інформаційних ресурсів цивілізації із залученням нових інформаційних технологій [3].

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та пов'язана з ним інформатизація – це необхідний елемент науково-технічного прогресу, що дозволяє покращити роботу з інформацією, а це позитивно впливає на всі сфери життя, в тому числі і на освіту. Але, на жаль, розвиток

зазначених технологій розвивається більш стрімко, ніж формування культури їх безпечного і ефективного використання. Тому виникає ряд загроз, пов'язаних з невмілим використанням інформаційного середовища. Під інформаційним середовищем розуміємо сукупність інформаційних полів, які об'єднують всю інформацію (мережі Інтернет, друкована інформація, аудіо-, відео-інформація тощо) та інформаційно-комунікаційні технології. В. Голубєв вважає, що інформаційне середовище – це сфера діяльності суб'єктів, що пов'язана зі створенням, реформуванням і споживанням інформації.

При вивченні законодавчої бази у попередніх дослідженнях [12] нами було з'ясовано, що питання інформаційної безпеки особистості стоїть досить гостро в нашій державі. Зокрема проблематику безпеки інформаційного середовища можна зустріти у документі розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки. У ньому приділено увагу проблемам інформаційної безпеки, яка розуміється як стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, при якому запобігається нанесення шкоди через неповноту, невчасність та невірність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації. Також проблематику інформаційної безпеки можна зустріти у законі України «Про Концепцію Національної програми інформатизації», в якому зазначено, що інформаційна безпека є невід'ємною частиною політичної, економічної, оборонної та інших складових національної безпеки.

На основі аналізу наукової літератури у попередніх дослідженнях можна виділити деякі загрози інформаційного середовища, що діють на особистість.

Контентні: доступ до небажаного контенту (матеріали непридатного для особистості та протизаконного змісту – порнографічні, такі, що пропагують наркотики, психотропні речовини й алкоголь, тероризм і екстримізм, ксенофобію, сектантство, національну, класову, соціальну нетерпимість і нерівність, асоціальну поведінку, насилля, агресію, суїцид, азартні ігри, інтернет-шахрайство та матеріалам, що містять образи, наклепи і неналежну рекламу); загроза отримання недостовірної інформації.

Психологічні: загроза адиктивної поведінки (комп'ютерної, ігрової, Інтернет залежності тощо); розходження між «Я» і своїм Інтернет-образом; особистісної безпеки: загроза спілкування з небезпечними людьми (шахраями, збоченцями тощо); нав'язливий веб-серфінг.

Морально-духовні: загрози прийняття моральних цінностей, що містять антисоціальний характер; деформація духовної сфери, що спричинена викривленим поглядом на світ.

Фізіологічні: функціональні порушення органів зору, опорно-рухової, серцево-судинної, нервової, імунної та інших систем організму; психічні захворювання.

Делінквентні: загрози вчинення протиправних дій (хакерство, порушення авторських прав тощо); загрози викрадення персональної інформації: розголошення конфіденційних даних (прізвища, імені, адреси, номерів кредитних карток, телефону тощо); загрози для персональних комп'ютерів: проникнення вірусів, завантаження шкідливого активного коду, завантаження програм із прихованими функціями: троянів, клавіатурних шпигунів тощо; Інтернет та мобільне шахрайство (фішинг, продаж продукту, що не існує, фармінг тощо) [12].

Як бачимо, загроз від процесу інформатизації існує досить багато. Науковець А. Дулатова вважає, що з огляду на вищезазначені тенденції виникає необхідність поставити інформатизацію в залежність від культурної свідомості. Нові інформаційні технології, на її думку, не наближують людину до бажаної гармонії, але навіть стають перепорою до цього. Ілюзія про всесіяльність інформації та інформатизації призвело до переваги технократичного мислення. Воно поширюється на всі сфери життя, в тому числі на взаємостосунки людей, що призводить до дисбалансу у суспільстві. І єдиною противагою в цій ситуації може бути тільки культура в цілому та її інтегральна складова – інформаційна культура [4].

Учена М. Гендіна вважає, що інформаційна культура особистості – одна зі складових загальної культури людини; сукупність інформаційного світогляду і системи знань і умінь забезпечує цілеспрямовану самостійну діяльність з оптимального задоволення індивідуальних інформаційних потреб з використанням як традиційних, так і нових інформаційних технологій. Вона є найважливішим фактором успішної професійної і непрофесійної діяльності, а також соціальної захищеності особистості в інформаційному суспільстві [3].

Інформаційна культура є підсистемою культури, яка формується під впливом процесу інформатизації суспільства і включає в себе все різноманіття результатів діяльності людини в інформаційній сфері суспільства, а також засоби, види і технології цієї діяльності.

Згідно з цим визначенням основними компонентами інформаційної культури є:

1. Інформаційні якості людини, що формуються у неї протягом життя і професійної діяльності. До них відносяться: інформаційна культура особистості, інформаційна та комп'ютерна компетентність і грамотність, інформаційне світорозуміння та інформаційний світогляд;

2. Різноманіття предметів нової інформаційної культури – матеріальних, духовних і художніх. Це можуть бути електронні книги, електронні бібліотеки,

музеї і картинні галереї, твори екранної культури тощо;

3. Способи діяльності людини в інформаційній сфері. До них відносяться інформаційні технології, які створюються і використовуються в сфері культури як фахівцями, так і звичайними користувачами (пошук інформації, мультимедіа, віртуальна реальність тощо);

4. Нові види та форми інформаційних комунікацій, які надають користувачеві все більш широкі можливості для спілкування в глобальних інформаційних мережах [7].

Зміст інформаційної культури особистості, її свідоме і цілеспрямоване формування, за А. Дулатовою, включають кілька рівнів, що знаходяться в різних площинах.

У світоглядній площині гармонізація внутрішнього світу людини може здійснюватися шляхом усвідомлення нею сутності явищ, що відбуваються, пізнання законів і закономірностей поширення інформації в суспільстві, впливу її на особистість, теоретичного осмислення ролі інформації в контексті культури.

Формування інформаційної культури може розглядатися в морально-етичній площині, маючи на увазі виховання особистої відповідальності за поширення певної інформації, формування принципів і переконань, що перешкоджають соціально-деструктивній інформації, дезінформації, маніпулюванню свідомістю людей.

У психологічній площині інформаційна культура особистості полягає у виробленні оптимальної реакції на інформацію, що надходить, і адекватної поведінки, формуванні вміння діяти в умовах надлишкової інформації, оцінювати її якісну сторону, відбирати з маси відомостей достовірні, співвідносити її уже з наявною інформацією, критично її переосмислювати, згорти і розгортати, виробляти навички психогігієни сприйняття інформації, раціональні звички, властивості, що сприяють захисту від інформаційного шуму.

У соціальній площині інформаційна культура особистості полягає у формуванні соціально необхідного рівня інформованості, що виступає обов'язковою умовою соціалізації особистості та виконання нею різноманітних функцій в суспільстві.

У технологічній площині інформаційна культура полягає в оволодінні інформаційною технологією, знайомстві з інформаційними ресурсами суспільства, виробленні навичок пошуку потрібної інформації, її зберіганні та використанні [4].

Науковець А. Коломієць розглядає інформаційну культуру вчителя як систему знань, умінь і навичок із формулювання потреби в інформації; здійснення пошуку необхідної інформації з усієї сукупності інформаційних ресурсів; з відбору, оцінювання, збереження знайденої інформації; з інтеграції, структуризації та створення нової інформації [6].

Окрім інформаційної культури, можна також виділити і електронну культуру, К. Колін вважає, що це нова галузь розвитку сучасної культури суспільства, яка формується на основі використання електронних засобів інформатики та пов'язаних з ними інформа-

ційних і комунікаційних технологій у всіх сферах людської життєдіяльності. Електронна культура є підсистемою інформаційної культури та включає в себе нові інформаційні якості, засоби, способи і результати діяльності людини в цій сфері [7].

Близькою за змістом до попередніх понять є і медіакультура, яку визначають як сукупність інформаційно-комунікативних засобів, матеріальних та інтелектуальних цінностей, вироблених людством у процесі культурно-історичного розвитку, що сприяють формуванню суспільної свідомості та соціалізації особистості. Медіакультура включає в себе культуру передачі інформації і культуру її сприйняття; вона може виступати і системою рівнів розвитку особистості, здатної читати, аналізувати, оцінювати медіатекст, займатися медіаторчістю, засвоювати нові знання за допомогою медіа [8].

К. Колін вважає, що великим недоліком сучасної системи освіти є те, що її зміст ще не спрямований на підготовку людини до життя і діяльності в нових умовах формування інформаційного суспільства. Причому мова йде не тільки про те, що не готується необхідна кількість фахівців для професійної діяльності в інформаційній сфері суспільства. Важливішим є те, що сама система освіти ще не орієнтована на формування нової інформаційної та електронної культури (як особистості, так і суспільства), що будуть адекватними тій новій інформаційній реальності, яка уже сьогодні оточує кожну людину, змінює весь образ життя, багато цінностей, звичні стереотипи поведінки [7, с. 143].

Ми згодні з твердженням автора, оскільки освіта дійсно не звертає необхідної уваги на підготовку майбутнього вчителя до небезпек інформаційного середовища, не формує культуру його безпечного використання інформаційного середовища. Звісно, якщо майбутній вчитель не володіє зазначеною культурою, то формувати її в учнів йому дуже важко.

В комплексі вищезазначені різновиди культур можуть забезпечити безпеку в більшості випадків при роботі з контентом інформаційного середовища, але, на жаль, цього недостатньо для того, щоб захистити особистість від небезпек.

Досить велике значення для безпечного використання інформаційно-комунікаційних технологій має і фізична культура особистості, яка визначає рівень сформованості правильного ставлення людини до свого здоров'я і фізичного стану, обумовленого способом життя, системою збереження здоров'я та фізкультурно-спортивною діяльністю, знанням про єдність гармонії тіла і духу, про розвиток духовних і фізичних сил [5].

Необхідність формування фізичної культури в контексті безпечного використання інформаційного середовища зумовлена її потенціалом щодо запобігання функціональних порушень органів зору, збереження опорно-рухової, серцево-судинної, нервової, імунної та інших систем організму, завдяки правильному використанню, ефективному розподілу наван-

таження, режиму праці та відпочинку під час використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Ми вважаємо, що емоційна культура, що містить у собі вихованість емоцій, рівень розвитку емоцій, передбачає емоційну чуйність і відповідальність за свої переживання перед собою і оточуючими [5], також є необхідним елементом забезпечення захисту психологічної сфери людини. Особливо це важливо по відношенню до подолання різних видів адикцій, оскільки залежність від соціальних мереж, комп'ютерних ігор, мережі Інтернет, збільшуються та становить загрозу для особистості.

Важливо розуміти, що формування культури безпечного використання інформаційного середовища майбутнього вчителя – це поєднання багатьох видів культур, які перетинаються під час використання інформаційного середовища та надають змогу особистості майбутнього педагога за умови їх сформованості приймати вірні рішення у небезпечних ситуаціях.

Отже, розглянувши ризики, з якими стикаються майбутні вчителі в інформаційному середовищі, та ознайомившись з поняттям «культура» та її різновидами, ми можемо зробити висновок, що культура

безпечного використання інформаційного середовища майбутніх учителів – це сукупність правил поведінки в інформаційному середовищі, за допомогою яких майбутній учитель усвідомлює та освоює його як систему символів і знаків, прямих та зворотних інформаційних зв'язків, в сукупності інформаційних полів, які створюються засобами інформаційно-комунікаційних технологій і інформації, що зумовлює виникнення стану захищеності життєво важливих інтересів особистості, за якого унеможливується негативний вплив на її інформаційну сферу і нанесення значної шкоди чи збитку соціальному, духовному і моральному благополуччю, а також здоровому фізичному і психічному розвитку.

Наше дослідження – це лише одна з перших спроб вивчення складної проблеми формування у майбутніх вчителів культури безпечного використання інформаційного середовища. У подальшому ми плануємо виявити педагогічні умови формування у майбутніх учителів культури безпечного використання інформаційного середовища, розробити технологію з формування зазначеної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.

2. Голубев В. О. Розслідування комп'ютерних злочинів [монографія] / В. О. Голубев. – Запоріжжя: «ЗІДМУ», 2003 – 296 с.

3. Гендина Н. И. Формирование информационной культуры личности в библиотеках и образовательных учреждениях / Н. И. Гендина, Н. И. Колкова, И. Л. Скипор, Г. А. Стародубова. – М.: Школьная библиотека, 2002. – 288 с.

4. Дултанова А.Н. Информационная культура личности: [учебно-методическое пособие] / А.Н. Дултанова, Н.Б. Зиновьева. – М.: Либерей-Бибинформ, 2007. – 176 с.

5. Коджаспирова Г. М. Словарь по педагогике / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – М.: ИКЦ «МарТ»; Ростов н/Д: Издательский центр «МарТ», 2005. – 448 с.

6. Коломієць А. М. Основи інформаційної культури майбутнього вчителя: [Навчально-методичний посібник] / А. М. Коломієць, І. М. Лапшина, В. С. Білоус. – Вінниця: ВДПУ, 2006. – 88 с.

7. Колин К. К. Информация и культура. Введение в информационную культурологию / К. К. Колин, А. Д. Урсул. – М.: Изд-во «Стратегические приоритеты», 2015. – 288 с.

8. Кириллова Н. Б. Медиакультура: от модерна к постмодерну / Н. Б. Кириллова. 2-е изд.; перераб. и доп. – М.: Академический Проект, 2006. – 448 с.

9. Межуев В. М. Идея культуры. Очерки по философии культуры / В. М. Межуев. – М.: Университетская книга, 2012. – 406 с.

10. Моль А. Социодинамика культуры: Пер. с фр. / А. Моль / Предисл. Б. В. Бирюкова. Изд. 3-е. – М.: Издательство ЛКИ, 2008. – 416 с.

11. Островерхова Н. М. Методологія формування технологічної культури керівника загальноосвітнього навчального закладу: [монографія] / Н. М. Островерхова – К.: Педагогічна думка, 2012 – 136 с.

12. Яновський А. О. Ризики, з якими стикаються майбутні вчителі під час використання інформаційного середовища / А. О. Яновський // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського: зб. наук. пр. – 2014. – № 5-6. – С.71-77.

13. Тіщенко Л. М. Культура педагога: [монографія] / Л. М. Тіщенко, С. О. Заветний, С. М. Пазиніч, О. С. Пономарьов. – Харків: «Міськдрук», ХНТУСГ ім. П. Василенка, 2015. – 320 с.

14. Философия культуры / Под ред. М. С. Кагана, Ю. В. Перова, В. В. Прозерского, Э. П. Юровской — СПб: Издательство «Лань», 1998. – 448 с.

REFERENCES

1. Busel, V. T. (Eds.). (2005). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great Dictionary of Modern Ukrainian]*. Kyiv: Irpin VTF «Perun» [in Ukrainian].

2. Holubiev, V. O. (2003). *Rozsliduvannia kompiuternykh zlochniv [Investigation of computer crimes]*. Zaporizhia: «ZIDMU» [in Ukrainian].

3. Gendina, N. I. (2002). *Formirovanie informatsionnoy kultury lichnosti v bibliotekakh i obrazovatelnykh uchrezhdeniyakh* [The formation of personal information culture in libraries and educational institutions]. Moscow: Shkolnaia byblyoteka [in Russian].
4. Dultanova, A. N. (2007). *Informatsionnaya kultura lichnosti* [Personal information culture]. Moscow: Libereya-Bibinform [in Russian].
5. Kodzhaspirova, G. M. (2005). *Slovar po pedagogike* [Pedagogy Dictionary]. Moscow: IKTs «MarT» [in Russian].
6. Kolomiets, A. M., Lapshyna, I. M., Bilous, V. S. (2006). *Osnovy informatsiinoi kultury maibutnoho vchytelia* [Fundamentals of information culture of a future teacher]. Vinnytsia: VDPU [in Ukrainian].
7. Kolin, K. K., Ursul, A. D. (2015). *Informatsiya i kultura. Vvedenie v informatsionnyu kulturologiyu* [Information and culture. Introduction to information cultural studies]. Moscow: «Strategicheskie priority» [in Russian].
8. Kirillova, N. B. (2006). *Mediakultura: ot moderna k postmodernu* [Media culture: from modernism to postmodernism]. Moscow: Akademicheskii Proekt [in Russian].
9. Mezhuiev, V. M. (2012). *Ideya kultury. Ocherki po filosofii kultury* [The idea of culture. Essays on the Philosophy of Culture]. Moscow: «Unyversytetskaia knyha» [in Russian].
10. Mol, A. (2008). *Sotsiodinamika kulturyi* [Sociodynamics of culture]. Moscow: Izdatelstvo LKI [in Russian].
11. Ostroverkhova, N. M. (2012). *Metodolohiia formuvannia tekhnolohichnoi kultury kerivnyka zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu* [The methodology of forming of technological culture of the head of an educational institution]. Kyiv: Pedahohichna dumka [in Ukrainian].
12. Yanovskyi, A. O. (2014). Ryzyky z yakymy stykaiutsia maibutni vchyteli pid chas vykorystannia informatsiinoho seredovyshcha [The risks faced by future teachers in the use of information environment]. *Naukovyi visnyk – Scientific Journal* (Vols.5-6). (pp.71-77) [in Ukrainian].
13. Zavietnyi, S.O., Pazynich, S.M., Ponomarov, O. S., Tishchenko, L. M. (2015). *Kultura pedahoha* [Culture of a teacher]. Kharkiv: «Miskdruk» [in Ukrainian].
14. Kagan, M. S., Perov, Yu. V., Prozerskyi, V. V., Yurovskaya, E. P. (Eds). (1998). *Filosofiya kultury* [Philosophy of culture]. Saint Petersburg: Izdatelstvo “Lan” [in Russian].

Анатолий Александрович Яновский,

кандидат педагогических наук, доцент кафедры социальной педагогики, психологии и педагогических инноваций,

Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского, ул. Старопортофранковская, 26, г. Одесса, Украина

КУЛЬТУРА БЕЗОПАСНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ СРЕДЫ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

В статье рассматриваются особенности безопасного использования будущими учителями информационной среды. Уточняется, в каких законах и программах Украины рассматривается понятие «информационная безопасность личности». На основе анализа литературы выделяются следующие угрозы информационной среды для будущих учителей: контентные (материалы противозаконного содержания; пропаганда наркотиков, насилия, алкоголя, терроризма, ксенофобии, азартных игр; распространение недостоверной информации и т.д.); психологические угрозы (Интернет зависимость, компьютерная зависимость; навязчивый веб-серфинг), морально-духовные (угроза принятия моральных ценностей, которые содержат асоциальный характер); физиологические угрозы (функциональные нарушения органов зрения, опорно-двигательной, сердечно-сосудистой, нервной, иммунной и других систем организма); делинквентные (угроза совершения противоправных действий в отношении пользователя информационной среды). Проанализировано понятие культуры. Выявлены разновидности культуры, которые помогают личности безопасно использовать информационную среду. Информационная культура личности – совокупность информационного мировоззрения и системы знаний и умений, обеспечивающих целенаправленную самостоятельную деятельность по оптимальному удовлетворению индивидуальных информационных потребностей с использованием как традиционных, так и новых информационных технологий. Выявлены основные компоненты, уровни, функции информационной культуры. Электронная культура – новая ветвь развития современной культуры общества, которая формируется на основе использования электронных средств информатики и связанных с ними информационных и коммуникационных технологий во всех сферах человеческой жизнедеятельности. Медиакультура включает в себя культуру передачи информации и культуру ее восприятия, она может выступать системой уровней развития личности, способной читать, анализировать, оценивать медиатекст, заниматься медиаторчеством, усваивать новые знания с помощью медиа. Сделан вывод, что культура безопасного использования информационной среды будущими учителями – это совокупность правил поведения в информационной среде, с помощью которых будущий учитель осознано и осваивает его как систему символов и знаков, прямых и обратных информационных связей, в совокупности информационных полей, которые создаются средствами информационно-коммуникационных технологий и информации, что приводит к возникновению состояния защищенности жизненно важных интересов личности, при котором исключается негативное влияние на ее информационную сферу и нанесение ущерба социальному, духовному и моральному благополучию, а также здоровому физическому и психическому развитию.

Ключевые слова: культура, информационная безопасность, информационная среда, информационная культура, медиакультура, будущие учителя.

Anatolii Yanovskyi,
*PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), associate professor,
Department of Social Pedagogy, Psychology and Pedagogical Innovations,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,
26, Staroportofrankivska Str., Odesa, Ukraine*

CULTURE OF SAFE USE OF THE INFORMATION ENVIRONMENT BY FUTURE TEACHERS

The article deals with the features of the safe use of the information environment by future teachers. Basing on the literature review, the following information environment threats for future teachers have been distinguished: content (unlawful content; promoting drugs, violence, alcohol, terrorism, xenophobia, and gambling; spreading of false information, etc.), psychological (Internet addiction, computer addiction; compulsive web surfing), moral and spiritual (the threat of the adoption of moral values containing anti-social character), physiological (functional disorders of the organs of vision, disorders of musculoskeletal, cardiovascular, nervous, immune and other body systems); delinquency: the threat of unlawful acts against the information environment user. The kinds of culture, which help a person use the information environment with safety have been described. Personal Information Culture is a set of information outlook and the system of knowledge and skills, providing focused independent activities aimed at satisfying individual information requirements, using both traditional and innovative information technologies. Digital Culture is a new branch of modern culture based on the use of electronic means of information and communication technologies in all spheres of human activities. Media culture includes culture of information transfer and culture of its perception; it may be a system of personal development levels able to read, analyze, evaluate media texts, deal with media arts, acquire new knowledge by means of media. The culture of safe use of the information environment by future teachers is considered as a set of rules of conduct in the information environment with the help of which a future teacher realises and develops it as a system of symbols and signs, direct and inverse information chains generated by means of information and communication technologies defending the vital interests of an individual, preventing adverse effect on his/her social, spiritual and moral well-being and a healthy physical and mental development.

Keywords: culture, information safety, information environment, information culture, media culture, future teachers.

Подано до редакції 15.10.2016

Рецензент: д. пед. н., проф. М. М. Марусинець

УДК: 378.013+378.169+370.113

Ольга Анатоліївна Галіцян,
*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
вул. Старопортофранківська, 26 м. Одеса, Україна*

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ФАСИЛІТАЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ВИШУ

У статті висвітлено теоретичний аспект проблематики формування фасилітаційної спрямованості майбутніх учителів в освітньому просторі сучасних вишів. Подано результати аналізу наукових (словникових, довідкових) джерел з порушеної проблеми. Представлено наукові позиції учених щодо феномену фасилітації. Презентовано специфіку професійно-педагогічної діяльності вчителя та значення фасилітаційної спрямованості для успішного її здійснення. Автором окреслено перспективи наукових розвідок у контексті обґрунтування фасилітаційної спрямованості як компонента професійної компетентності вчителя.

Ключові слова: фасилітація, фасилітаційна спрямованість, майбутній вчитель, освітній простір вишу.

Актуальність проблеми зумовлена тим, що поліцентризм світовідношення ХХ століття поглиблює проблемність людського буття, потребуючи від людини не тільки нових форм освоєння світу і власної життєдіяльності, але й покладаючи на неї відповідальність за її особистісний вибір. Вказане підсилює інтерес до всебічного аналізу проблем духовності, серед яких – осмислення духовності як якісної характеристики людини та її буття, виділення типів духовності й осягнення їх сутнісних взаємозв'язків і особливостей функціонування в

людській буттєвості та в сучасному соціокультурному розвитку. Відтак духовність як смисложиттєвий орієнтир має поширюватись на всі сфери людської життєдіяльності. Освітня парадигма сучасності нерозривно пов'язує духовність і гуманізм, що віддзеркалюється у проголошенні суб'єкт-суб'єктного підходу до вчителювання як провідного.

Узагальнено проблема полягає в тому, що усталення гуманістичних цінностей, людиноцентризму та суб'єкт-суб'єктних настанов вимагає переосмислення